

Историски Контекст, Значење И Контроверзии Околу Споменикот Во Скопје

Целна група: Ученици на возраст од 15–16 години

Проценето време: 2 x 45 минути

КЛУЧНО ПРАШАЊЕ: Како може еден јавен споменик истовремено да служи како симбол на национална гордост, предмет на меѓународен дипломатски спор, катализатор за внатрешни политички поделби и постојан предизвик за мултиетничкиот соживот?

ПОТРЕБНИ МАТЕРИЈАЛИ ЗА ЧАСОТ: Фотографии од споменикот „Воин на коњ“, протестите на „Шарената револуција“ во 2016 година и поставувањето на плочата/физичкото оштетување во 2019 година). Збирки со извори 1–5 (Официјален државен наратив, правен текст на Преспанскиот договор, критики од граѓанското општество и „Шарената револуција“, ставови на меѓународни и академски историчари, перспективи на мултиетничките заедници/малцинствата). Работен лист за ученици: „Детективски водич низ спорните споменици“ (Делови А, Б, В и Г). Зборник на историски, граѓански и педагошки поими. Самолепливи ливчиња, хартија за флипчарт и фломастери, кабинет по информатика(компјутер, интернет врска).

ВЕШТИНИ И КОНЦЕПТИ ШТО СЕ РАЗВИВААТ

- Историска мултиперспективност: Анализирање на спротивставени историски, домашни, политички и етнички толкувања на заедничкиот јавен простор.
- Критичка деконструкција на извори: Разликување помеѓу официјалниот државен политички наратив, меѓународните правни договори, граѓанскиот активизам, академската историска анализа и перспективите на малцинствата.
- Наменети наспроти непредвидени последици: Проценка на тоа како интервенциите преку граѓански протести можат да поттикнат системски политички промени, вклучувајќи промени во власта, меѓународни договори и уставно преименување.
- Визуелна и медиумска писменост: Декодирање на политичката иконографија, размерите, урбаната реконфигурација и просторната симболика во јавната архитектура.
- Демократски дијалог и преговарање: Артикулирање на чувствителни и спротивставени гледишта со почит и проценување на механизмите за граѓански компромис или континуирана дебата.

ИСХОДИ ОД УЧЕЊЕТО: До крајот на оваа лекција, учениците треба да бидат способни да: Анализираат споменик што е предмет на спор од најмалку пет различни социо-политички и етнички перспективи.

- Објаснат како колективната меморија, националниот идентитет и историските личности можат да се толкуваат или да бидат предмет на спор за време на современите процеси на градење на нацијата.
- Ги проценат долгорочните историски и политички последици од интервенциите преку граѓански протести (2016), оценувајќи како уличните протести придонеле кон институционални промени, Договорот од Преспа (2018/2019), уставната промена на името на државата и тековните спорови околу идентитетот.

- Го проценат влијанието и ограничувањата на меѓународните правни рамки (како што е Договорот од Преспа) и физичките интервенции (како што се информативните табли за контекстуализација) во решавањето на споровите поврзани со меморијата.
- Предложат и образложат добро аргументирана граѓанска или педагошка интервенција за јавен простор што е предмет на спор, користејќи историски докази и критичко размислување.

ПЕДАГОШКИ ПРЕПОРАКИ

- ★ Управување со поларизацијата во училницата: Проектот „Скопје 2014“ и споменикот „Воин на коњ“ остануваат контроверзни и чувствителни теми во Северна Македонија. Наставникот мора строго да ги заснова сите дискусии врз анализа на извори, историски докази и критичко размислување, наместо врз лични идеолошки дебати.
- ★ Поддршка во учењето за ученици од средно стручно образование и за различни нивоа на читање: Збирките со извори содржат извадоци од меѓународни правни договори (Договорот од Преспа), политички изјави и академски анализи. За учениците од стручното образование или за паралелките на кои им е потребна дополнителна поддршка во писменоста, наставникот треба однапред да ги истакне клучните одредби и да ги дефинира техничките термини користејќи го приложениот речник на поими и разјаснете ги концептите како што е „антиквизација“ пред почетокот на групната работа.
- ★ Вклучување на интровертни ученици и ученици од различни средини: Методот „Сложувалка“ и доделените групни улоги (на пр., записничар, чувар на времето, портпарол) обезбедуваат безбеден и структуриран простор за потивките ученици да придонесат, без потреба да се натпреваруваат за збор за време на пленарните дискусии.
- ★ Прилагодување на часот за распоред од 45 минути: Доколку работите според стандарден распоред од еден час (45 минути), применете ги следниве прилагодувања:
 - Чекор 1 (10 мин.): Спроведете ја визуелната воведна активност („Гледам, размислувам, се прашувам“) како дискусија со целото одделение, користејќи самолепливи ливчиња.
 - Чекор 2 (20 мин.): Спроведете скратена анализа на извори, при што групите ќе се фокусираат на одговарање на прашањата 1 и 4 од работниот лист.
 - Чекор 3 (15 мин.): Направете краток преглед на граѓанската расправа или доделете го Делот В/Г како домашна задача или активност за понатамошна работа.
- ★ Применливост во други национални контексти: За наставници надвор од Северна Македонија: Овој час служи како студија на случај за тоа што се случува кога меѓународната дипломатија посредува во решавањето на домашен спор поврзан со културата на сеќавање. Наставниците се охрабруваат да ја прилагодат оваа методологија на локални спорови околу споменици, преку замена на пакетите со извори со материјали за локални историски спорови поврзани со националниот идентитет, договорите за граници или контроверзни јавни личности.

Педагошки термини:

- ★ Излезна картичка: Кратка задача за формативно оценување на крајот од часот, при што учениците запишуваат размислувања или одговори на одредени прашања пред да излезат од училницата.
- ★ Метода „Сложувалка“: Техника за кооперативно учење во која учениците се поделени во групи за да станат „експерти“ за одредена подтема, пред да ги споделат своите сознанија со соучениците.
- ★ Метода „Гледам, мислам, се прашувам“: Метода за визуелно размислување дизајнирана да поттикне внимателно набљудување, критичко толкување и истражување водено од самите ученици.

ПРЕГЛЕД НА АКТИВНОСТИТЕ (ЧЕКОР ПО ЧЕКОР)

Чекор 1

Визуелна провокација и „тивка мамка“ (15 минути)

Активност: Наставникот проектира фотографија со висока резолуција од споменикот (Слика 1и 2) без ознаки, не откривајќи го неговиот официјален назив или контекст.

Задача: Учениците го пополнуваат Дел А од работниот лист („Гледам, мислам, се прашувам“). На самолепливи ливчиња ги запишуваат своите забелешки:

Гледам: Физички елементи (масивна коњаничка фигура, бронзен релјеф, фонтана, војници прикажани во класичен стил, лавови).

Мислам: Каква порака или емоција се обидува да пренесе споменикот (моќ, антика, државна гордост, авторитет).

Се прашувам: Прашања поврзани со неговиот идентитет, цена, официјално име или намена (Зошто официјалното име е генеричко? Кој го изградил? Кој е изоставен?).

Педагошка забелешка: Наставникот ги собира самолепливите ливчиња со прашањата од категоријата „Се прашувам“ на табла. Овие прашања, формулирани од учениците, ќе послужат како основа за завршната рефлексija во Чекор 4.

Чекор 2

Анализа во експертски групи (метод сложувалка) (30 минути)

Активност: Поделете го одделението на 5 структурирани групи кои претставуваат различни засегнати страни (4–5 ученици по група):

Група 1 (Официјален државен наратив / Архитекти): Фокус на национална гордост, урбана обнова и историски континуитет (контекст од 2011 година).

Група 2 (Граѓански активисти / Шарена револуција): Фокус на протести против корупцијата, финансиска расипничност, јавна потрошувачка и демократска одговорност (контекст од 2016 година).

Група 3 (Меѓународни дипломати / Преспански договор): Фокус на меѓународното право, дефинирањето на хеленското наследство, уставните измени и регионалната стабилност (контекст од 2018–2019 година).

Група 4 (Академски историчари и експерти за културно наследство): Фокус на научната археологија наспроти политичката митологија, уметничкото потекло и процесот на леене во леарницата во Фиренца.

Група 5 (Перспективи на малцинствата и мултиетничките заедници): Фокус на ставовите на етничките албански, ромски и турски заедници во однос на граѓанската вклученост, распределбата на буџетот и исклучиво моноетничкиот историски фокус на проектот „Скопје 2014“.

Задача: Групите го читаат доделениот пакет со извори (Пакети со извори 1–5), го пополнуваат Дел Б од работниот лист и ја скицираат позицијата на својата група за симулацијата.

Чекор 3

Симулација на Граѓански совет (25 минути)

Активност: Училницата се организира како „Јавна расправа на Градскиот совет“.

Задача: По еден портпарол од секоја од петте групи на засегнати страни седнува на централниот панел. Наставникот дејствува како објективен модератор.

Прашање за дебата:

„Како треба нашиот град да управува со овој спорен јавен простор? Дали споменикот треба да остане таков каков што е, да се измени, да се стави во соодветен контекст, да се преименува или да се отстрани, и како просторот може да ги одразува сите граѓани и меѓународните обврски?“

Педагошка забелешка: Дебатата мора да се фокусира на квалитетот на доказите, правните рамки и критичкото размислување.

Чекор 4

Епилог, мета-рефлексија и „излезна картичка“ (20 минути)

Активност: Наставникот презентира краток епилог со информации од реалноста:

Во август 2019 година, на основата на споменикот официјално беше поставена бронзена плоча што го објаснуваат хеленскиот контекст на споменикот, согласно Преспанскиот

договор. Во рок од неколку дена, оваа плоча беа повеќекратно оштетувана, изгребана или отстранета од непознати лица.

Дискусија (5 минути): Дали меѓународен договор или дополнителна плоча можат трајно да го решат спорот околу сеќавањето? Што е влогот за оние што продолжуваат да го бранат или оспоруваат споменикот?

Задача: Учениците поединечно го пополнуваат Дел Д од работниот лист („Излезна картичка“), при што ги разгледуваат промените во своите гледишта и се осврнуваат на прашањата за истражување („Прашања за размислување“) што самите ги формулирале во Чекор 1.

РУБРИКА ЗА ОЦЕНУВАЊЕ

Едукаторите ќе ги оценуваат постигнувањата на учениците врз основа на критичкото расудување, историската методологија и употребата на докази низ задачите поврзани со работниот лист, симулацијата и рефлексивната:

Критериуми за оценување	Во развој (Ниво 1)	Вешт (Ниво 2)	Примерен (Ниво 3)
Мултиперспективност и контекстуално разбирање	Идентификува само една национална, етничка или лична гледна точка; ги отфрла алтернативните толкувања.	Објективно објаснува најмалку три различни социо-политички или етнички перспективи поврзани со споменикот.	Ја проценува улогата на идентитетот, меѓународните односи и социо-политичкиот контекст во обликувањето на спротивставените историски наративи кај сите 5 групи засегнати страни.
Критичка анализа на извори и расудување	Повторува политичка реторика, јавни митови или пароли без да ги потврди изворите или да наведе докази.	Прави разлика помеѓу државниот наратив, граѓанскиот активизам, правните договори и академските историски докази.	Ги деконструира суптилните предрасуди, политичката реторика, намерните изоставувања и правните компромиси во јавните споменици и примарните извори.
Граѓанска проценка и предложени интервенции	Предлага решенија без да понуди аргументи за поддршка, историски докази или граѓанско оправдување.	Предлага јасна интервенција (на пр., отстранување, задржување, контекстуализација) поткрепена со логично расудување и изворен материјал.	Формулира високо аргументирана и инклузивна интервенција што ги опфаќа домашните, меѓународните и мултиетничките граѓански димензии, демонстрирајќи критичка аргументација на високо ниво, без оглед на избраното конкретно решение.

ПАКЕТИ СО ИЗВОРИ ЗА УПОТРЕБА ВО УЧИЛНИЦА

ПАКЕТ СО ИЗВОРИ 1: Официјален државен наратив и визија за проектот (2011)

Вид на извор: Официјални владини изјави и промотивни материјали за проектот (Министерство за култура, 2011).

Извадок:

„Проектот за урбана обнова ‚Скопје 2014‘ има за цел да го врати историскиот идентитет на нашиот главен град, кој визуелно беше изгубен по катастрофалниот земјотрес во 1963 година и по децениското присуство на модернистичка, утилитарна архитектура. Поставувањето на споменикот „Воин на коњ“ по повод 20-годишнината од нашата независност претставува монументална почит кон нашите корени, историскиот континуитет и националната гордост. Јавните споменици се вообичаен израз на националниот идентитет низ Европа, осмислени да ги инспирираат идните генерации и да создадат атрактивен културен центар за меѓународниот туризам.“¹

Напомена за контекстот: Скулпторка беше македонската уметничка Валентина Стевановска, а делото од бронза беше излеано во уметничката леарница „Фердинандо Маринели“ во Фиренца, Италија.

ПАКЕТ ИЗВОРИ 2: Граѓански активизам и шарената револуција (2016)

Вид на извор: Изјави од протести, извештаи на граѓанското општество и истражни финансиски ревизии (2016).

Извадок:

„Воинот на коњ“ не е само обична статуа; тој е физички симбол на нетранспарентното трошење јавни пари, неконтролираната политичка власт и заробувањето на државата. Додека милиони евра се трошеа за бронза, мермер и класицистички фасади во центарот на Скопје, јавните болници, училиштата и основната инфраструктура низ земјата страдаа поради системско недоволно финансирање. За време на Шарената револуција во 2016 година, граѓаните излегоа на улиците под слоганот „Нема правда, нема мир“. Фрлањето боја врз овие споменици беше чин на граѓанско преземање – претворање на симболите на авторитарното расипништво во платна за демократски протест.“²

Контекст: Владата на премиерот Никола Груевски се соочи со остри критики поради скандалите со прислушување и корупцијата. Груевски подоцна поднесе оставка, беше осуден за корупција и избега од земјата во ноември 2018 година.

ПАКЕТ ИЗВОРИ 3: Меѓународна дипломатија и Договорот од Преспа (2018–2019)

¹ Ministry of Culture of the Republic of Macedonia (2011) *Skopje 2014: Official Presentation and Architectural Vision*. Press Release and Promotional Publication Archive. Skopje: Government of the Republic of Macedonia.

² Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) Macedonia (2016) *Skopje 2014 Under Scrutiny: Financial Audit and Investigative Database*. Skopje: BIRN. Available at: <https://skopje2014.prizma.mk/> (Accessed: September 2026).

Civil Society Coalition & '#Protestiram' (2016) *Reports on Governance, Public Spending, and Civic Protests in North Macedonia*. Skopje: Civil Society Resource Centre.

Вид на извор: Извадок од Конечниот договор (Договор од Преспа, Член 8, 2018) и натпис на плоча (2019).

Извадок:

Член 8, став 2: „Во рок од 6 месеци од влегувањето во сила на овој Договор, Втората страна (Северна Македонија) ќе го преиспита статусот на спомениците, јавните згради и инфраструктурата на својата територија... за да се обезбеди почитување на хеленското историско и културно наследство.“³

Официјална плоча на постаментот (поставена на 15 август 2019 година): „Во чест на Александар Велики, историска личност која ѝ припаѓа на античката хеленска историја и цивилизација, како и на светското културно и историско наследство. Овде тој е претставен како „Воин на коњ.“

Контекст: Иако беа наменети за надминување на меѓународните тензии, политичките промени што го придружуваа овој договор – вклучително и промената на уставното име – поттикнаа интензивни национални дебати. Поставените плочи биле постојано мета на оштетување, гребени или отстранувани од страна на граѓаните кратко по нивното поставување.

ЗБИРКА НА ИЗВОРИ 4: Академски историчари и археолошка наука

Вид на извор: Извадоци од статии во академски списанија и студии за културното наследство (2015–2020).

Извадок:

„Нациите честопати создаваат измислени традиции и селективна историска меморија за време на процесот на политичка консолидација. Од археолошка и историска перспектива, обидот да се полага ексклузивно право на сопственост врз антички личности како Александар Велики ја занемарува сложената и променлива природа на античката историја. Во антиката не постоеле современи национални држави. Замената на научната историска методологија со политичка митологија создава кривки национални наративи кои ги отуѓуваат меѓународните соседи и ја сведуваат богатата регионална историја на поедноставени политички симболи.“⁴

³ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of North Macedonia (2018) *Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993)* [Prespa Agreement]. Article 8, paragraph 2. Available at: <https://www.un.org/pga/73/wp-content/uploads/sites/53/2019/02/Prespa-agreement.pdf> (Accessed: September 2026).

⁴ Plantzos, D. (2024) *Archaeopolitics: The second lives of statues*, ResearchGate. Available at: https://www.researchgate.net/figure/Skopje-North-Macedonia-Warrior-on-a-Horse-Photo-Wikimedia-Commons_fig4_382941272 (Accessed: September 2026)

ПАКЕТ СО ИЗВОРИ 5: Граѓански перспективи на мултиетничките заедници и малцинствата

Вид на извор: Изјави од претставници на малцински заедници, социолози на културата и граѓански организации.

Извадок:

„Северна Македонија е мултиетничка и мултикултурна демократска држава составена од етнички Албанци, Македонци, Турци, Роми, Срби, Власи и Бошњаци. За проектот „Скопје 2014“, чија централна точка е споменикот „Воин на коњ“, беа потрошени стотици милиони евра од даночните обврзници од сите етнички заедници со цел да се промовира исклучиво словенско-македонски и антички наратив. Јавното наследство во една мултиетничка демократија мора да биде инклузивно. Кога државните ресурси се користат за претворање на заедничкиот јавен простор во монокултурна галерија, малцинските заедници стануваат невидливи во срцето на сопствениот главен град.“⁵

⁵ Helsinki Committee for Human Rights / Civil Society Coalition (2016) *Civic Inclusion and Minority Perspectives on the Urban Transformation of Skopje*. Policy Brief & Public Statements Archive. Skopje: Civil Society Resource Centre.

Véron, O. (2021) 'Contested spaces, contested identities: Liberal inclusion and ethnic segregation in Skopje', *Urban Studies*, 58(14), pp. 2890–2907.

РАБОТЕН ЛИСТ ЗА УЧЕНИЦИ: Детективски водич низ спорните споменици: Случајот „Воин на коњ - Скопје 2014“

Име на ученикот/ученичката: _____

Датум: _____

ДЕЛ А: ВИЗУЕЛНО ИСТРАЖУВАЊЕ – „ГЛЕДАМ, РАЗМИСЛУВАМ, СЕ ПРАШУВАМ“
(Индивидуална задача)

Разгледајте ја прикажаната фотографија (без натпис) од споменикот на плоштадот „Македонија“ и пополнете ја табелата подолу во текот на првите 15 минути.

ГЛЕДАМ (Кои конкретни физички детали ги забележувате?)	РАЗМИСЛУВАМ (Каква цел или порака пренесува оваа големина/размер?)	СЕ ПРАШУВАМ (Кои прашања ги имате во врска со неговото име, цена или историја?)

ДЕЛ Б: АНАЛИЗА НА ИЗВОРИ ОД ЕКСПЕРТСКА ГРУПА (работа во група)

Прочитајте го доделениот пакет со извори (1, 2, 3, 4 или 5). Дискутирајте за содржината со вашиот тим и одговорете на следниве прашања за да се подготвите за сослушувањето пред Граѓанскиот совет.

Идентификација на изворот и цели:

Кој ја креирал или изразил перспективата во вашиот извор? Која е нивната примарна цел или загриженост во врска со споменикот?

Јазична анализа:

Идентификувајте два конкретни збора или клучни фрази во текстот на изворот кои ги откриваат ставот, пристрасноста или приоритетите на авторот.

Фраза 1:

Фраза 2:

2. Граѓанско и општествено влијание:

Според вашиот извор, дали овој споменик промовира единство, поделба или исклученост во општеството? Образложете го вашиот одговор со докази од текстот.

3. Проценка на планираните наспроти непланираните последици (критичка анализа):

Иако граѓанските активисти за време на „Шарената револуција“ во 2016 година имале намера да протестираат против јавната потрошувачка и политичката корупција, како последователната политичка промена довела до непланирани долгорочни исходи (на пр., Преспанскиот договор, уставната промена на името и дебатите за идентитетот)?

4. Предлог за сослушувањето пред Граѓанскиот совет:

Врз основа исклучиво на вашиот пакет со извори, која е официјалната препорака на вашата група во врска со иднината на споменикот ?

ДЕЛ В: ГРАЃАНСКА МЕДИЈАЦИЈА – ПРЕДЛОГ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈА (Работа во парови)

Замислете дека вашиот тим добил задача од градскиот совет да предложи интервенција за споменикот (на пр., додавање дигитален QR-приказ, измена на физичките плочи, додавање уметнички инсталации или редизајнирање на просторот).

Инструкции: Напишете добро образложен предлог (150–200 зборови). Вашиот предлог мора да покаже критичко размислување и да се осврне на домашните граѓански прашања (на пр., финансиска транспарентност), меѓународните договори (Договорот од Преспа), уставните измени и мултиетничката инклузивност.

Напишете го вашиот предлог овде:

ДЕЛ Г: МЕТАКОГНИЦИЈА И ИЗЛЕЗНА КАРТИЧКА (Индивидуална рефлексija)

Пополнете ги овие прашања за рефлексива поединечно пред да ја напуштите училницата.

1. Пред овој час, претпоставував дека споменикот „Воин на коњ“ е:

2. За време на симулацијата, се изненадив кога дознав дека друга група го гледа споменикот како:

3. Историчарите прават разлика помеѓу непосредните намери на протестите (2016 година) и долгорочните политички исходи (Договорот од Преспа, промената на името на државата). До кој степен сметате дека крајните политички исходи се совпаѓале или отстапувале од она што демонстрантите во 2016 година првично сакале да го постигнат?

4. Гледајќи ги вестите за оштетената плоча во 2019 година, зошто е тешко трајно да се реши историски спор само преку официјални договори или плочи?

4. Осврнувајќи се на едно од моите почетни прашања за истражување („Прашања што ме интересираат“) од Чекор 1, мојот критички став за овој споменик сега е:

ИСТОРИСКА И СОЦИОЛОШКА ПОЗАДИНА (за употреба во училница)

Официјален назив: „Воин на коњ“

Вообичаен назив во јавноста: Александар Македонски

Локација: Плоштад „Македонија“, Скопје, Северна Македонија

Датум на свечено откривање: 8 септември 2011 година (се совпаѓа со 20-годишнината од независноста на земјата)

Вајар: Валентина Стевановска

Место на изработка (леене): Уметничка леарница „Фердинандо Маринели“, Фиренца, Италија

Димензии и размер: Висина на бронзената статуа: 14,5 метри; висина на основата (столб/фонтана): **10 метри**; вкупна висина: приближно 24,5 метри

Проценети финансиски трошоци: Јавните податоци и истражувачкото новинарство укажуваат дека вкупните трошоци за статуата, фонтаната и постаментот се движеле помеѓу 5,3 милиони и 9,4 милиони евра (како дел од поширокиот проект „Скопје 2014“, вреден над 600 милиони евра).

Спонзор: Министерство за култура / Општина Центар / Влада на Република Македонија (под водство на премиерот Никола Груевски, ВМРО-ДПМНЕ).

Историски контекст и спорни аспекти

Подигнат во 2011 година, споменикот „Воин на коњ“ претставуваше визуелен централен елемент на „Скопје 2014“ – проект за урбана трансформација финансиран од државата, чија цел беше да се зацврсти и афирмира националниот идентитет на главниот град преку неокласични и барокни архитектонски стилови. Споменикот предизвика полемики и несогласувања во четири клучни аспекти:

1. Внатрешнополитички конфликт, „Шарената револуција“ (2016) и долгорочни промени: Противењето кон споменикот се прошири надвор од рамките на архитектонската критика. Во 2016 година, широко распространетиот гнев на јавноста поради политичките скандали, откритијата за прислушување и прашањата поврзани со владеењето доведе до „Шарената револуција“. Демонстрантите го вандализираа споменикот, како и други државни институции, фрлајќи балони полни со боја, со што објектот стана главна точка на анти-владините протести. Иако имаа за цел да побараат одговорност, овие протести послужија како катализатор за политички пресврт што на крајот резултираше со далекусежни геополитички пренасочувања, вклучувајќи го и Договорот од Преспа (2018) и уставното преименување на државата.
2. Меѓународен дипломатски спор: Грција го доживуваше споменикот како историска апропријација и како претензија врз античкиот македонски идентитет. Спорот влијаеше врз процесите на евроатлантска интеграција на Северна Македонија сè до потпишувањето на Договорот од Преспа во јуни 2018 година.
3. Правна контекстуализација (2018–2019): Членот 8(2) од Договорот од Преспа предвидуваше дека Северна Македонија мора да го преиспита статусот на спомениците на својата територија и да постави табли со објаснувања. На 15 август 2019 година, на постаментот беше поставена официјална табла на три јазици (македонски, албански, англиски): „Во чест на Александар Велики, историска личност која ѝ припаѓа на античката хеленска историја и цивилизација, како и на светското културно и историско наследство. Овде тој е претставен како „Воин на коњ.“ Само неколку дена по поставувањето, таблата беше физички оштетена што ја илустрираше постојаната сложеност на јавната меморија.
4. Мултиетничка и општествена динамика: „Критичарите тврдеа дека проектот „Скопје 2014“ – спроведен во земја со разновидно, мултиетничко население, во кое етничките Македонци го сочинуваат мнозинството, покрај албанската, турската, ромската, влашката, српската и другите заедници кои не се мнозински – наметнал моноетнички историски наратив, маргинализирајќи го мултиетничкиот карактер на современото општество.“

Слика 1: Споменикот доминира на плоштад „Македонија“

[Слика 1а: Споменикот доминира на плоштад „Македонија“\(поглед од Камениот мост\)](#)